

Чи стала російсько-українська війна поразкою Заходу?

Баланс сил на глобальному рівні змінився не на користь Заходу. Можливо, це ще не поразка, але й точно не перемога.

Не тільки в Києві змушені думати про параметри можливої перемоги чи поразки України у війні з Росією й узагалі про те, якими є її проміжні результати. Заходу теж доведеться поставити собі схожі питання.

І в Україні, і на Заході оптимістичні очікування першого року війни поступилися місцем більш похмурым прогнозам. Повернення до кордонів 1991 року зараз настільки ж далеке, як і відновлення «порядку, заснованого на правилах», що найчастіше згадувався як стратегічна мета Заходу в його підтримці України. Замість цих очікувань тепер ідеться про замороження війни на умовах, близьких до різних версій планів Трампа; а також про початок нового світопорядку, заснованого не стільки на правилах, скільки на балансі сил, як у старі (не)добрі часи класичної Realpolitik.

Захід вступав у це протистояння з позиції сильнішої сторони

Безумовно, війна ще триває, і сказати точно, на яких умовах вона завершиться, поки не вдається. Але тенденції вже помітні. В Україні вони викликають давно назрілу дискусію про те, де прийнятні умови її завершення і де межа, що відділяє перемогу від поразки. На Заході фокус дискусії може бути іншим: якими стали за чотири роки ті самі правила, на яких побудовано міжнародний порядок.

Від самого початку російського вторгнення ця війна була вбудована в логіку силового транзиту, боротьби за гегемонію та глобального перерозподілу впливу. Це своєрідний момент істини, встановлення справжнього співвідношення сил та перегляду стратегії на майбутнє. Захід вступав в це протистояння в позиції сильнішої сторони. Але

після чотирьох років повномасштабної війни це співвідношення не конвертувалося у політичні результати: санкції не змушують Росію відступити; постачання зброї Україні недостатні для зміни напрямку руху лінії фронту; завершення війни з відновленням справедливого статус-кво не є реалістичним.

Поразка України теж не дорівнює поразці Заходу, хоча багато українців із цим не погодилися б. Вона не веде до автоматичного перенесення війни на територію західних сусідів України; і взагалі ставки України й Заходу в цій війні є принципово різними. Україна ризикує втратити державність, тоді як Захід здебільшого ризикує отримати нову, значно менш сприятливу для нього архітектуру повоєнної безпеки та загострення викликів у майбутньому.

Альтернатива, що з'являється на порядку денному у 2026 році, дуже схожа на проміжну поразку Заходу

Проте альтернатива, що з'являється на порядку денному у 2026 році – замороження війни на умовах, близьких до тих, про які йдеться в ініціативах адміністрації США, або її продовження із несприятливою для України динамікою – дуже схожа на проміжну поразку Заходу. Війна виявилася надто тривалою, виснажливою, безперспективною та політично затратною – і надто схожою на стратегічний глухий кут. Таке сприйняття стає дедалі поширенішим: Вашингтон говорить про це прямо, а європейські лідери віддають перевагу тактичним рішенням, на кшталт виділення Україні грошей на наступні два роки війни, замість визначення стратегії. Доки в Європі покладаються на інерційні політики, Глобальний Південь консолідується та покращує позиції в ключових сферах глобальної конкуренції.

Один із показників для визначення переможців і переможених – питання про те, на кого працює час. Між 2022 та 2024 роками частка США у світовій економіці (розрахована за ПКС) знизилася з 15,1 відсотка до 14,9 відсотка, частка ЄС впала з 15 відсотків до 14,3 відсотка, а частка Китаю зросла з 18,7 відсотка до 19,3 відсотка. Така динаміка є доволі ілюстративною щодо питань про те, хто більше платить або краще адаптувався до нових умов та форматів міжнародної безпеки. Баланс сил на глобальному рівні в трикутнику Китай – США – ЄС змінився не на користь Заходу. Можливо, це ще не поразка, але й точно не перемога.

Війна також стала тестом на здатність підтримувати чинні норми, правила й інститути – такі як територіальна цілісність, суверенітет або демократія. Захід інвестував значні зусилля та ресурси у цю війну, але результати виявилися в кращому випадку неоднозначними. Дехто може інтерпретувати їх як провальні, а це веде до занепаду інституцій та організацій, які займалися підтримкою міжнародної безпеки. Більшість таких інституцій були створені в рамках заходоцентричного світопорядку, а отже їхній занепад свідчитиме про послаблення Заходу.

Є і хороші новини: Росія теж не перемогла

Одним із критеріїв перемоги у війнах є зміна співвідношення сил із потенційними суперниками на краще. В цьому сенсі для Заходу є, мабуть, і хороші новини: Росія теж не перемогла. Вона платить за війну значною частиною свого потенціалу, впливу та авторитету; здобутки ж далекі від бажаних. Звісно, якщо війна припиниться на умовах, близьких до тих, що зараз на столі переговорів, Кремль зможе продати це як перемогу – але переважно аудиторії всередині Росії. Мрія про повернення до клубу великих держав та відновлення повноцінної сфери впливу не здійсниться.

Втім, Захід змагається в цій війні не тільки з Росією. Втрата гегемонії – тривалий та болісний процес – почалася не із російсько-української війни, але вона прискорила події й примножила ризики. Внутрішні розбіжності, брак ресурсів, нездатність генерувати достатній тиск або ізолювати Росію, а також критична слабкість західних інститутів – усе це помітно сьогодні більшою мірою, ніж було у 2014 році, коли анексія Криму теж поставила Захід перед схожими дилемами. Останнє десятиліття не зробило ці дилеми простішими, а позиції Заходу сильнішими.

Говорити про поразку Заходу, ймовірно, ще зарано – хоча тенденції та проміжні результати не надто оптимістичні. Війна стала черговою кризою, поглибила лінії розколу, поставила під сумнів єдність та продемонструвала вразливі місця. Безпека й світовий порядок, «заснований на правилах», очевидно, мають ціну – і не тільки в грошовому вимірі. Кінець війни розставить по місцях переможців та переможених, а також покаже, чи здатен Захід цю ціну заплатити.

Микола Капітоненко

Київ

Кандидат політичних наук Микола Капітоненко (Mykola Kapitonenko) – доцент Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, директор Центру досліджень міжнародних відносин. Член Громадської ради при Комітеті з міжнародних відносин Верховної Ради України. Редактор журналу *UA: Ukraine Analytica*, автор понад 70 наукових статей. Основна сфера інтересів – міжнародні конфлікти та зовнішня політика України.

